

DINIY E'TIQOD ERKINLIGI TUSHUNCHASI, UNING ASOSIY KO'RINISHLARI VA MUHIM BELGILARI

Abduvaliyev Murodillo Ma'rufjon o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti

Ommaviy axborot vositalari huquqi bo'limi magistranti

Annotatsiya

Insonparvar huquqiy demokratik davlat bunyod etishni o'z oldiga asosiy va ilg'or maqsad qilib qo'ygan mustaqil O'zbekiston Respublikasida diniy e'tiqod erkinligini taminlash sohasida tadrijiy asosda bosqichma-bosqich rivojlantirish bo'yicha ulkan islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu tezissda diniy e'tiqod erkinligi tushunchasi, uning asosiy ko'rinishlari va muhim belgilari hamda ayni vaqtda mamlakatimizda amalda bo'lgan huquqiy mexanizmlari va ularni takomillashtirish masalalari haqida so'z yuritiladi. Bu ishda kuzatish metodidan foydalanildi. Ushbu ishda ilgari surilgan takliflarni qonun ijodkorligi jarayonida, shuningdek, mahalliy davlat hokimiyati faoliyatida qo'llash mumkin.

Kalit so'zla: diniy e'tiqod erkinligi, vijdon erkinligi, diniy tashkilotlar, inson huquqlari va erkinliklari, teistik jamiyat, diniy faoliyat.

Annotation

In the independent Republic of Uzbekistan, which has set itself the main and progressive goal of building a democratic state based on the rule of law, great reforms are being carried out to ensure the gradual development of freedom of religion. This thesis discusses the concept of freedom of religion, its main manifestations and important features, as well as the existing legal mechanisms in our country and issues of their improvement. The observation method was used in this study. The proposals put forward in this case can be used in the legislative process, as well as in the activities of local government.

Keywords: freedom of religion, freedom of conscience, religious organizations, human rights and freedom, theistic society, religious activity

Din erkinligi yoki diniy erkinlik - bu shaxs yoki jamoaning ochiq yoki xususiy ravishda diniy e'tiqodga amal qilish, ibodat qilish va marosimlarni o'tkazish erkinligini qo'llab-quvvatlaydigan tamoyil hisoblanadi. Shuningdek, u o'z dinini yoki e'tiqodini o'zgartirish erkinligini, "hech qanday din yoki e'tiqodga e'tiqod qilmaslik huquqini" yoki "dinga e'tiqod qilmaslikni" o'z ichiga oladi.

Din erkinligi ko'p odamlar va ko'pchilik davlatlar tomonidan asosiy inson huquqi deb hisoblanadi. Davlat diniga ega bo'lgan mamlakatda din erkinligi odatda hukumatning davlat dinidan tashqari boshqa sektalarning diniy marosimlariga ruxsat berishini va boshqa dinga e'tiqod qiluvchilarni (yoki e'tiqodsizlarni) ta'qib qilmasligini anglatadi.

E'tiqod erkinligi esa shaxs, guruh yoki din xohlagan narsaga ishonish huquqini beradi, lekin diniy erkinlikning markaziy jihati bo'lgan din yoki e'tiqodni ochiq va tashqi ko'rinishda ochiq va ochiq e'tiqod qilish huquqiga ruxsat bermaydi. "E'tiqod" atamasi dinsizlikning barcha shakllarini, shu jumladan ateizm va gumanizmni o'z ichiga oladi.⁵⁸

Diniy erkinlikni cheklash insonlarni ishdan bo'shatishga majbur qiladi va tashkilotlarning o'z jamoalari uchun juda zarur bo'lgan ijtimoiy xizmatlarni ko'rsatishiga to'sqinlik qiladi. Shuningdek, u boshqa fuqarolik erkinliklarini, jumladan so'z erkinligini, birlashma erkinligini va hatto iqtisodiy erkinlikni xavf ostiga qo'yadi. E'tiqodga asoslangan ijtimoiy xizmat ko'rsatuvchi provayderlar va ta'lim muassasalari ko'pincha nikoh, oila va jinsiy aloqa kabi muammolar haqida asosiy e'tiqodlarga ega. Ularni diniy majburiyatlarini buzishga majburlash ularning o'z jamoalariga xizmat qilish qobiliyatiga putur etkazadi.

Diniy erkinlik hamma uchun foydalidir. U barcha odamlarni - yahudiylarni, nasroniylarni, musulmonlarni, agnostiklarni va ateistlarni birdek qamrab oladi. Diniy

⁵⁸ "What in the World is Religious Freedom?". Religious Freedom Institute. Retrieved 28 November 2019.

erkinlik dunyodagi xalqlarning xilma-xilligini taminlaydi, bu turli din, dunyoqarash va e'tiqodga ega odamlarning tinch-totuv yashashlarini kafolatlaydi.

Tarixan diniy e'tiqod erkinligi turli diniy e'tiqod tizimlarining bag'rikengligini ifodalash uchun ishlatilgan, ibodat erkinligi esa individual harakatlar erkinligi sifatida ta'riflangan. Ularning har biri turli darajada mavjud bo'lgan. Ko'pgina mamlakatlar diniy erkinlikning ma'lum bir shaklini qabul qilgan bo'lsa-da, bu ko'pincha jazo soliqqa tortish, repressiv ijtimoiy qonunchilik va siyosiy huquqlardan mahrum qilish orqali amalda cheklangan. Inson va fuqaro huquqlari deklaratsiyasi (1789) diniy faoliyat jamiyatga zarar yetkazuvchi yo'llar bilan jamoat tartibini buzmasa, e'tiqod erkinligini kafolatlaydi. Antik davrda sinkretik nuqtai nazar ko'pincha savdogarlar jamoalariga o'z urf-odatlarini bo'yicha ishlashga imkon berdi. Ellinistik yoki Rim shahridagi alohida kvartallarning ko'cha to'dalari to'qnashganda, bu muammo odatda jamiyat huquqlarining buzilishi sifatida qabul qilingan.⁵⁹

Diniy e'tiqod – insonning dinga bo'lgan munosabatini belgilashda qo'llaniladigan tushuncha hisoblanadi. Diniy e'tiqod erkinligi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 31-moddasida taminlangan. Unda quyidagi qoida bayon etilgan: «Hamma uchun vijdon erkinligi kafolatlanadi. Har bir inson xohlagan dinga e'tiqod qilish yoki hech qaysi dinga e'tiqod qilmaslik huquqiga ega. Diniy qarashlarni majburan singdirish yo'l qo'yilmaydi».⁶⁰ Shuningdek, 1991 yil 14 iyunda qabul qilingan, 1998 yil 1 mayda o'zgartishlar va qo'shimchalar kiritilib, yangi tahriri tasdiqlangan “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida”gi Qonunda ushbu konstitutsiyaviy qoida rivojlantirilgan. Chunonchi, Qonunning 5-moddasida shunday deyiladi: «O'zbekiston Respublikasida din davlatdan ajratilgan. Hech bir dinga yoki diniy e'tiqodga boshqalariga nisbatan biron-bir imtiyoz yoki cheklashlar belgilanishiga yo'l qo'yilmaydi». Shuningdek Qonunning 3-moddasida «Chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar O'zbekiston Respublikasi fuqarolari bilan teng ravishda vijdon erkinligi va diniy e'tiqod erkinligi huquqidan foydalanadilar

⁵⁹ Fredman, Sandra (23 August 2020). "Tolerating the Intolerant: Religious Freedom, Complicity, and the Right to Equality". *Oxford Journal of Law and Religion*. 9 (2): 305–328.

⁶⁰ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. T.: 1992.

hamda vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun qonunda belgilangan tarzda javobgar bo'ladilar»⁶¹ deyilgan.

Diniy erkinlik ham shaxslarga, ham jamoalarga foyda keltiradi. Ko'pgina insonlar uchun Xudo bilan munosabatlar hayotlarining eng muhim jihati bo'lib, ularning e'tiqodi ularni halollik va mas'uliyat kabi qadriyatlarga yo'naltiradi va bu ularning oilalari va jamoalariga ta'sir qiladi. Bu ularni oshxonalarda, uysizlar uchun boshpanalarda, maktablarda va kam ta'minlanganlarga yordam beradigan boshqa joylarda ko'ngilli bo'lishga undaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. T.: 1992.
2. O'zbekiston Respublikasi qonuni “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida”. T.: 1991.
3. "What in the World is Religious Freedom?". Religious Freedom Institute. Retrieved 28 November 2019.
4. Fredman, Sandra (23 August 2020). "Tolerating the Intolerant: Religious Freedom, Complicity, and the Right to Equality". *Oxford Journal of Law and Religion*. 9 (2): 305–328.

⁶¹ O'zbekiston Respublikasi qonuni “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida”. T.: 1991.